

enää aikoihin. Entäpä jos politiikkaan patistelemisen asemasta ryhtyisimme käyttämään »learning by doing» -metodia opetuksessa ja tutkimuksessa? Mitäpä jos konstruoisimme fiktiivisen yhteiskunnan peruselementeistä alkaen ja katsoisimme, miten se toimii? Ehkä tässä voisi olla valtio-opin design-tieteellisen lähestymistavan alku.

Välineitä tällaisen hypoteettisen konstruktion eri aspektien tutkimukseen löytyy Michael Laverin hauskasta pikkukirjasta »Playing Politics». Kirjassa esitellään useita erilaisia pelejä, joiden avulla voidaan havainnollistaa individualistisen yhteiskuntateorian keskeistä problematiikkaa: instituutioiden syntyä ja toimintaa, koalitiotumista jne. Kirja on kustantajan luetteloissa luokiteltu »pelit ja askartelu» -osastoon, mikä ei ole täysin onnistunut ratkaisu, koska Laver tarjoaa huomionarvoisia yhteiskuntateoreettisia katsauksia jokaisen esittelemänsä pelin yhteydessä. Pelien motivaatio on sitäpaitsi tiukasti yhteiskuntatieteellinen, vaikka useilla niistä on luullakseni puhtaasti viihteellistäkin arvoa.

Yhteiskunnan konstruoinnin voisi alkaa Laverin »Primitive Politics» -pelistä, missä pelaajien lukumäärä voi vaihdella kahdesta kahteen miljardiin. Tässä pelissä tarkastellaan sitovien sopimusten ja sääntöjen muodostumista lähes täysin säännöttömässä alkutilassa, missä pelaajat pelaavat luonnon ja toistensa kanssa. Pyrkimyksenä on demonstroida yhteistyön instituutioiden muodostumisen välttämättömyys tilanteessa, jossa valtiota ei ole. Toinen pyrkimys on osoittaa, että syntyy myös sellaisia instituutioita, jotka huolehtivat siitä, että tehdyt sopimukset sitovat sopijaosapuolia. Tämä peli on siten kysymyksenasettelultaan lähellä R. Nozickin ja J. Rawlsin yhteiskuntasopimusteorioita. Kirjan toinen peli liittyy poliittisiin yrittäjiin; teema, jota meidän valtio-opissamme on verraten vähän käsitelty.

Kirjan muut pelit koskevat »järjestyneempää» poliittisia asetelmia: vaaleja, koalitioita ja poliittista kilpailua. Jokaisen pelin karakterisointi annetaan normaalien seurapelien tavoin säännöt spesifioimalla. On kuitenkin merkille pantavaa, että yksinkertainen enemmistö pelaajista voi aina muuttaa pelin

PELIHALUISTEN POLITIIKKAPELEISTÄ

MICHAEL LAVER: *Playing Politics*. Harmondsworth, Penguin Books 1979.

MICHAEL LAVER: *The Politics of Private Desires*. Harmondsworth, Penguin Books 1981.

Valtio-opin harrastajien keskuudessa on hyvin tunnettu J.-M. Janssonin luonnehdinta, jonka mukaan poliittiseen toimintaan osallistumattomat politologit ovat yhtä inkompetentteja kuin leikkauksia tekemättömät kirurgit. Helppohan tuohon käsitykseen on yhtyä, jos katsotaan politologin kirurgin tavoin pyrkivän jonkin objektin (»valtiourumiin») normaalin toiminnan edistämiseen tai toimintakyvyn palauttamiseen sen jostakin syystä häiriinnyttyä. Tätä ei kylläkään ole asetettu valtio-opin tutkimustavoitteeksi

sääntöjä. Tämä seikka antaa peleille tavalisuudesta poikkeavan leiman. Laver esittelee myös kunkin pelin voittoisan pelaamisen problematiikkaa yksittäisen pelaajan näkökulmasta. Politologia kiinnostanee kuitenkin eniten keskustelu peleistä suhteessa todellisuuteen. Tämä teema esitellään myös jokaisen pelin kohdalla. Kirjan viimeinen luku pyrkii kokoamaan käsitellyt teemat nimenomaan politiikan tutkimuksen yleiseen teoreettiseen kehykseen. Tässä Laver viittaa peliteorian eri osiin ja osoittaa kytkentöjä poliittisten vuorovaikutustilanteiden ja eri pelityyppien välillä. Peliteoreettisessa katsannossa keskustelu on elementaarista. Vähän rohkeammin näitä kytkentöjä olisi voinut edellyttää tarkasteltavan jo kirjassa esiteltyjen pelien yhteydessä. Tieteelliseksi tutkimukseksi ei Laverin teosta voitane kutsua, mutta pedagogisena välineenä sillä on arvoa. Itse asiassa se täyttää tärkeän aukon politologisessa kirjallisuudessa: siinä tarkasteltujen »harjoitusten» avulla voidaan periaatteessa pyrkiä demonstroimaan eräitä tieteenalan erityisongelmia.

»The Politics of Private Desires» pyrkii individualistisen politiikan teorian konstruointiin. Käsiteltävät teemat ovat alan kirjallisuudesta tuttuja: rationaalisen toimijan käsite, valtion syntyproblematiikka, kollektiivihyödykkeet ja markkinamekanismin epäonnistuneisuus, äänestämiskalkyyli ja puoluekilpailu. Yhtymäkohtia »Playing Politics» -kirjaseen siis on. »The Politics...» on kuitenkin käsitteilytavaltaan ja kysymyksenasetteluiltaan vakavampi esitys. Laverin itsenäinen teoreetikon ote pääsee nyt selvästi näkyviin. Tekijä kykenee osoittamaan useita heikkouksia aikaisemmissa kollektiivisen toiminnan individualistisissa teorioissa, Mm. *Taylorin* anarkismiteorian kritiikki on ansiokasta työtä. Samoin poliittisen yrittäjän analyysi sisältää terävää aikaisempien teorioiden arviointia.

Konstruktiivisessa mielessä Laverin esitys ei ensinäkemältä sisällä paljon uutta. Kyseessä on enemmänkin aikaisempien teorioiden särmien hiominen paremman yhteensopivuuden takaamiseksi kuin kokonaan uuden teorian luominen. Laver on kuitenkin hyödynmaksimoijatoimijaan perustuvassa teoretisoinnissaan johdonmukaisempi kuin

esim. *Downs* ja *Olson*. Hän tuo myös esiin mielenkiintoisia uusia konstruktioita. Tällainen on esim. tuotannon (ei siis tarjonnan) yhteisyys kollektiivihyödykkeiden teoriassa. Se näyttää onnistuneesti selittävän eräitä vuorovaikutustilanteita, joissa aikaisemmat selitysmallit eivät toimi.

Lukijasta riippuen voidaan pitää joko työn puutteena tai ansiona sitä, että matemaattisia formulointeja on vältetty äärimmäisen pitkälle. Itse asiassa »The Politics...» ei sisällä yhtään matemaattista ilmaisua. Itse näkisin näin pitkälle viedyn verbaalisuuden tällä tutkimusalueella haittaavan sanoman perille menoa. Monet Laverin tarkastelemista teoreettisista vuorovaikutustilanteista olisi voinut selkeästi ja yksinkertaisesti esittää pelitilanteina peliteorian mielessä. Samoin utiliteettikalkylointeja olisi helposti voinut selventää formaalisin ilmaisin. Toisaalta on todettava, että nykyisellään teos on kyllä sanomaltaan saavutettavissa kenelle hyvänsä englanninkielen lukutaitoiselle, mikä tietysti on hyvä asia.

Teos antaa kokonaisvaltaisen vaikkakin ehkä hieman liikaa tiivistetyn kuvan kollektiivisen toiminnan teorian nykyisestä kehitysvaiheesta. Sitä voi suositella individualistisen politiikan teorian johdantotekstiksi. Lukija, joka haluaa saada nopean yleiskuvan tästä pienehköstä kirjasta, voi käydä läpi liitteen, jossa keskeiset ideat on esitelty pähkinän kuoressa.

Hannu Nurmi